

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۴۲۰۷۷

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی

موضوع:

**مقایسه پرخاشگری بین جوانان ورزشکار رشته های
بسکتبال، کاراته، بوکس و غیر ورزشکار شهر بابل**

استاد راهنما:

دکتر سید محمد کاظم واعظ موسوی

استاد مشاور:

دکتر سید امیر احمد مظفری

نگارش:

سید مسعود الهقلى پور

۴۲۰۶۷

سال تحصیلی:

۱۳۷۶-۱۳۷۷

۴۲۰۶۷

سپاس و تشکر:

«منت خدای را، عزّ و جلّ، که طاعتش موجب قربت است و به شکر
اندرش مزید نعمت. هر نفسی که فرو می‌رود، مُمدّ حیات است و چون
برمی‌آید، مفرّح ذات. پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر
نعمتی شکری واجب.»

همچنین با کمال تشکر از اساتید محترمی که تلاش بی‌وقفه‌ای را
برای ارائه هر چه بهتر این تحقیق، متحمل شده‌اند و محقق را از
زحمات بیدریغ خود محروم ننموده‌اند.

در نهایت نیز لازم است تا از والدین محترم اینجانب،
آزمودنیهای گرامی، مربیان و تمامی عزیزان دیگری که محقق را در
امر تحقیق یاری رسانده‌اند، تشکر کنم.

برگ سبزی است تحفه درویش، برای
تقدیم به تمامی عزیزان عاشق

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
د	فهرست جداول
ه	فهرست نمودارها
	چکیده پایان نامه
	فصل اول: «مقدمه و معرفی»
۱	مقدمه
۲	بیان مسئله
۳	اهمیت و ضرورت تحقیق
۴	اهداف تحقیق
۴	الف) هدف کلی
۴	ب) اهداف اختصاصی
۴	فرضیات تحقیق
۵	پیش فرضهای تحقیق
۵	محدودیتهای تحقیق
۵	تعریف واژه‌ها
	فصل دوم: «ادبیات پیشینه»
۸	مقدمه
۸	بحنها و تعاریف
۱۰	ماهیت پرخاشگری
۱۱	نظریه‌های پرخاشگری
۱۲	۱- نظریه غریزی پرخاشگری
۱۳	۲- نظریه کشش یا انگیزه برانگیخته شده پرخاشگری
۱۳	نظریه ناکامی پرخاشگری
۱۴	۳- نظریه یادگیری اجتماعی پرخاشگری
۱۵	پرخاشگری در ورزش

عنوان

صفحه

مقدمه	۱۵
انواع پرخاشگری در ورزش	۱۵
۱- تئوریهای اصلی پرخاشگری در ورزش	۱۷
۱-۱- تئوری یادگیری اجتماعی	۱۷
۱-۲- تئوری یادگیری اجتماعی: مشاهدات و اثرات آن روی حاضرین	۱۷
۲- نظریه غریزی پرخاشگری	۱۹
۳- فرضیه‌های محرومیت - پرخاشگری	۱۹
چرا ورزشکاران در ورزش پرخاشگری می‌کنند؟	۱۹
ورزش به عنوان تخلیه‌کننده پرخاشگری	۲۱
کنترل پرخاشگری	۲۱
تحقیقات	۲۲
تحقیقات داخل کشور	۲۲
تحقیقات خارج از کشور	۲۳
نتیجه‌گیری	۲۴

فصل سوم: «روش شناسی»

مقدمه	۲۶
روش تحقیق	۲۶
جامعه آماری	۲۶
نمونه و روش نمونه‌برداری	۲۶
متغیرهای وارد در تحقیق	۲۷
ابزار، روش و مقیاس اندازه‌گیری	۲۷
روش آماری	۲۸

فصل چهارم: «تجزیه و تحلیل آماری»

مقدمه	۳۱
آزمون آیسنک	۳۱
آزمون فرضیات	۳۳

صفحه	عنوان
۳۳	فرضیه اول
۳۵	فرضیه دوم
۳۷	فرضیه سوم
۳۹	فرضیه چهارم
۴۱	فرضیه پنجم
۴۳	فرضیه ششم
۴۵	فرضیه هفتم
فصل پنجم: «بحث و نتیجه گیری»	
۴۸	بحث و بررسی
۵۴	نتیجه گیری
۵۵	پیشنهادات
۵۵	الف) پیشنهادهای برخاسته از تحقیق و پیشنهادهای تحقیقاتی
۵۵	ب) پیشنهادهای تربیتی - اجتماعی
۵۷	خلاصه پژوهش
	منابع فارسی
	منابع لاتین
	پیوست ۱
	پیوست ۲

فهرست جداول

عنوان

صفحه

- جدول ۴-۱. شاخصهای آماری سن آزمودنی ۳۱
- جدول ۴-۲. شاخصهای آماری آزمون آیسنک ۳۲
- جدول ۴-۳. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال و کاراته ۳۴
- جدول ۴-۴. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال و بوکس ۳۵
- جدول ۴-۵. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران رشته بسکتبال و غیر ورزشکاران ۳۷
- جدول ۴-۶. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های کاراته و بوکس ۳۹
- جدول ۴-۷. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران رشته کاراته و غیر ورزشکاران ۴۱
- جدول ۴-۸. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران رشته بوکس و غیر ورزشکاران ۴۳
- جدول ۴-۹. محاسبات آماری داده‌های مربوط به پرخاشگری ورزشکاران و غیر ورزشکاران ۴۵

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۳۲	نمودار ۴-۱. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و غیرورزشکاران
۳۴	نمودار ۴-۲. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال و کاراته
۳۶	نمودار ۴-۳. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال و بوکس
۳۸	نمودار ۴-۴. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته بسکتبال و غیرورزشکاران
۴۰	نمودار ۴-۵. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های کاراته و بوکس
۴۲	نمودار ۴-۶. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته کاراته و غیر ورزشکاران
۴۴	نمودار ۴-۷. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته بوکس و غیر ورزشکاران
۴۶	نمودار ۴-۸. مقایسه میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران و غیر ورزشکاران

بسمه تعالی
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
مرکز کارشناسی ارشد
«چکیده پایان نامه»

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

عنوان پایان نامه : مقایسه پرخاشگری بین جوانان ورزشکار رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و غیرورزشکار شهر بابل
تهیه کننده : سید مسعود الهقلى پور
رشته تحصیلی : تربیت بدنی و علوم ورزشی
استاد راهنما : دکتر سید محمدکاظم واعظ موسوی
استاد مشاور : دکتر سید امیراحمد مظفری
سال تحصیلی : ۱۳۷۷ - ۱۳۷۶
آدرس و شماره تلفن : مازندران - بابل - خیابان فلسطین تلفن ۲۹۳۵۴ - ۱۱۰

(۱) هدف پژوهش: هدف از انجام این تحقیق، بررسی و مقایسه پرخاشگری بین ورزشکاران رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و غیرورزشکاران جوان شهر بابل می‌باشد.

(۲) نمونه و روش نمونه برداری: چهار گروه ۳۰ نفری از ورزشکاران مرد رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و هم چنین غیرورزشکار، با روش نمونه برداری تصادفی از جامعه آماری جوانان شهر بابل، انتخاب شدند.

(۳) روش پژوهش: روش تحقیق توصیفی است که پژوهشگر در آن به توصیف سطح پرخاشگری جوانان ورزشکار و غیرورزشکار، اقدام نموده است.

(۴) ابزار اندازه گیری: برای جمع آوری اطلاعات از آزمون سنجش پرخاشگری آیسنک (Eysenck) استفاده شده است.

(۵) طرح پژوهش: این طرح پنج فصل دارد که به ترتیب عبارتند از: مقدمه و معرفی، ادبیات پیشینه، روش شناسی، تجزیه و تحلیل آماری و بحث و نتیجه گیری

(۶) نتیجه کلی: محقق بعد از بررسی پیرامون آزمون فرضیات تحقیق، به این نتیجه دست یافت که بین پرخاشگری ورزشکاران رشته کاراته و غیر ورزشکاران اختلاف معنی داری با اطمینان ۹۵٪ وجود دارد و پرخاشگری غیرورزشکاران از ورزشکاران کاراته بیشتر است. هم چنین پژوهشگر با اطمینان ۹۵٪ بیان داشت که غیرورزشکاران پرخاشگرتر از ورزشکاران می‌باشند. در صورتیکه بین پرخاشگری دیگر گروه‌های تحت بررسی، چنین نتیجه‌ای به دست نیامد و اختلاف معنی داری مشاهده نگردید.

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است
تاریخ و امضاء: _____
مناسب نیست

فصل اوّل:

مقدمه و معرفی

مقدمه

در حال حاضر با وجود تئوریهای مهمی نظیر محرک و پاسخ، رفتارگرایی، تئوری خصیصه، تئوری احتیاج و رفتار پدیدارشناسی، تئوری میدانی و روان تحلیل‌گری و تئوریهای زیست‌شناختی، ما شاهد یک تلاش و مطالعه تلویحی بین این رویکردها در مقابل این مفهوم هستیم که رفتار فرد در شرایط مختلف بستگی به ویژگی موقعیتها و نیز احساسات و حالات هیجانی آن فرد دارد، بطوریکه یکی از آن حالات هیجانی پرخاشگری است ۴. در مورد پرخاشگری مطالب بسیاری وجود دارد، ولی مقدمتاً و به اختصار می‌توان گفت:

یکی از عوامل مشخص‌کننده شخصیت، خشونت یا سنگدلی است که در مقابل دل‌رحمی قرار دارد. همچنین خشونت دارای نمودهایی است و یکی از معیارهای موجود در مجموعه نمودهای آن، پرخاشگری^(۱) می‌باشد که در برابر متانت جای می‌گیرد ۲.

پرخاشگری از بدو پیدایش انسان با او همراه بوده است. قدیمی‌ترین آن کشته شدن هابیل به توسط برادر خود قابیل است. همچنین در زمانهای گذشته، انسان برای حفظ سرزمین اجدادی و حرمت قبیله خود، ناگزیر باید تنومند و قوی می‌شد و به انواع ابزارها و وسایل پرخاشگری مجهز می‌گردید تا بدینوسیله در برابر متجاوزین ایستادگی نماید. در ایران و روم باستان نیز، سربازان را تحت شدیدترین تعلیمات نظامی قرار می‌دادند، بطوریکه آنها را در سرما بدن هیچ وسیله گرم‌کننده‌ای رها می‌کردند، بدون کفش و روی زمینهای خشن تمرین می‌کردند، سنگ بدوش می‌کشیدند و بسیاری از کارهای طاقت فرسای دیگر، که همه اینها بدین سبب بود تا روحیه افراد تحت تعلیم را سخت کنند و با این روش در نبرد با دشمنان با خشونت هر چه تمام‌تر عمل نمایند.

هر چند، افراد بشر با توجه به رشد فکری، عقلی و بدنی خود، به این نتیجه رسیده‌اند که برای پیشرفت بیشتر به محیطی مطمئن و با صلح و صفای بیشتری نیاز دارند، ولی در حال حاضر پرخاشگری و اعمال پرخاشگرانه مشکلات زیادی را در محیطهای ورزشی به وجود آورده‌اند، آن‌چنانکه هر یک از ما نمونه‌هایی را دیده و شنیده یا خوانده‌ایم که ممکن بوده از سوی هر یک از عوامل انسانی درگیر در اینگونه محیطها نشأت گرفته باشد. متأسفانه اینگونه موارد، موجبات هر چه بدتر جلوه دادن ورزش را در نزد افکار عمومی، فراهم می‌سازد. بنابراین با وصف این اوصاف، سؤالی که در مقدمه فصل اول از این تحقیق، شایسته طرح است این است که آیا پرخاشگری ملازم و همراه با تمام ورزشها می‌باشد و یا آنکه در قلمرو چند ورزش خاص معنا می‌یابد؟

باید در نظر داشت که، شرایط محیطی در شکل دادن و به وجود آوردن نمود پرخاشگری سهم بسزایی دارد. این موضوع را می‌توان به این نحو بیان کرد که، پرخاشگری تا حدود زیادی آموخته می‌شود. نمونه واقعی را در بخش کوچکی از جامعه، یعنی خانواده، می‌توان مشاهده نمود. آنطوریکه در خانواده‌هایی با کشمکش و اعمال پرخاشگرانه در بین پدر و مادر آن خانواده، فرزندان آنان کج خلق، لجوج، ستیزه جو، پرخاشگر و دارای تزلزل روحی بیشتری خواهند شد. در نتیجه، این اصطلاح روان‌شناسی که می‌گویند پدران و مادران پرخاشگر دارای فرزندان پرخاشگر نیز می‌شوند، احتمالاً صحیح می‌باشد.

لازم است تا به این مطلب اشاره کنم که در کودکان، پرخاشگری بیشتر جنبه آنی داشته و جهت رسیدن به یک وسیله مثلاً اسباب بازی مورد دلخواهش می‌باشد، وانگهی در بزرگسالان ممکن است همزمان با تلاش برای رسیدن به یک هدف، صدمه زدن بطور ارادی به نفر مقابل نیز وجود داشته باشد.

در این تحقیق سعی خواهیم کرد تا تأثیر چند رشته ورزشی بر میزان پرخاشگری و همچنین پرخاشگری غیر ورزشکاران را مورد بررسی قرار دهیم. یا اینکه، کدامیک از رشته‌های ورزشی پرخاشگری را کاهش یا افزایش می‌دهند و کلاً به چه میزان بر روی پرخاشگری مؤثر هستند را، از نظرها بگذرانیم. ضمن اینکه، مقایسه‌ای را در امر پرخاشگری بین ورزشکاران سه رشته ورزشی و غیر ورزشکاران شکل خواهیم داد.

بیان مسئله

در این تحقیق تلاش بر این است تا میانگین امتیازات پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و غیر ورزشکاران جوان شهر بابل تعیین و با یکدیگر مقایسه گردد.

انگیزه انتخاب موضوع در پاسخ به سؤالی است که همیشه برای محقق مطرح بوده و آن پرسش این است که، آیا جوانانی که در یک رشته ورزشی خاص به فعالیت می‌پردازند در مقایسه با غیر ورزشکاران و آن گروه از جوانانی که در رشته‌های دیگر فعالیت می‌کنند پرخاشگری متفاوتی دارند؟ دلیل بعدی می‌تواند از این مطلب نشأت گرفته باشد که چون در این موضوع تحقیقات اندکی (آنهم بطور ناقص) صورت یافته و نتیجتاً موضوعی بدیع می‌باشد، محقق را بر آن داشته تا در زمینه پرخاشگری به مطالعه به پردازد و در پرتو این جستجو به تواند رهگشای پژوهش سایر محققین در این مورد و با روشهای تحقیقی گوناگون باشد. انگیزه انتخاب نمونه‌های غیر ورزشکار به این دلیل است تا آزمودنیهای ورزشکار رشته‌های ورزشی مورد نظر، با آنان مقایسه شود و انگیزه انتخاب رشته‌های

بسکتبال، کاراته و بوکس نیز به سبب انفرادی یا تیمی و همچنین بکارگیری سطوح متفاوتی از برخوردهای بدنی موجود در این رشته‌ها می‌باشد. از طرفی دیگر، انتخاب ورزشکاران رشته‌های ورزشی ذکر شده از بازیکنان تیم شهر است که به دلیل برخوردار بودن آنان از شرایط لازمه نمونه واقعی و معرف جامع و کاملی از متغیرهای وارد در تحقیق می‌باشد. محقق در پایان تحقیق خود انتظار دارد تا به این نتیجه دست یابد که اختلاف معنی داری بین پرخاشگری ورزشکاران رشته‌های بسکتبال، کاراته، بوکس و غیر ورزشکاران وجود ندارد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

ضرورت این تحقیق را می‌توان از دو نظر نگریست. نخست اینکه، می‌بایستی به این مطلب اشاره داشت که نمود پرخاشگری در ورزش یکی از موضوعات مهم و اساسی است. بطوری که در جوامع اسلامی، ورزش می‌بایستی پرورش دهنده بعد عقلانی، جسمانی، اجتماعی، عاطفی و معنوی باشد، اما در جوامع غربی که نظام و معیارهای اسلامی بدانجا راهی ندارد ورزش از معنای واقعی خود دورگشته و در جهتی معکوس با اسلام طی مسیر می‌نماید و در دستیابی به اهداف ورزش، جنبه معنوی ورزش کاسته شده یا بطور کلی حذف گردیده است به نحوی که اهمیت کاربردی آنرا ضایع نموده‌اند. بنابراین، جامعه ورزشی ما که جامعه‌ای برخاسته از ارزشهای اسلامی است می‌بایستی به مسئله پرخاشگری به عنوان امری جدی و مهم نگاه کرده و آنرا در ورزش با روح جوانمردی، درستکاری، فتوت و ایثار که همگی در اسلام اعمالی پسندیده‌اند تضعیف نماید. و این امر ممکن نخواهد شد مگر اینکه با اینگونه تحقیقات بتوان بطور دقیقی به این مقوله نگریست.

نظر بعدی خود را می‌توانیم به این نحو بیان کنیم که، با توجه به اهمیت و نقش ورزش و تربیت بدنی در جهان امروز و با توجه به اینکه ما در اکثر ورزشها شاهد صحنه‌های خشونت‌آمیز بین افراد (بازیکن با بازیکن، بازیکن با داور، مربی با بازیکن و...) هستیم، منطقی به نظر می‌رسد تا بپرسیم، آیا خشونت همانند با ورزشهایی همچون فوتبال، بوکس، بسکتبال، هاکی روی یخ و... می‌باشد یا آنکه خشونت و رفتار پرخاشگرانه در چند ورزش خاص محدود می‌گردد؟

هنگام تجزیه و تحلیل رفتار پرخاشگرانه در فعالیتهای ورزشی دو پرسش ظاهراً متضاد مطرح است. سؤال اول آیا چنین رفتاری در ورزش با ایجاد ابزارهای مثبت برای بروز پرخاشگری، پرخاشگری بعدی را کاهش می‌دهد؟ سؤال دوم: آیا شرکت در مسابقات ورزشی بواسطه پذیرش عملی رفتار پرخاشگرانه، موجب ترویج و

تشویق پرخاشگری می شود؟

سودمندی این تحقیقات در آشکار نمودن ویژگیهای نیاز روانی یا خصوصیات روانی مورد نیاز یک رشته ورزشی خاص بروز می نماید. آنچنانکه این امر می تواند در انتخاب رشته ورزشی یا دسته بندی ورزشها نیز کمک مؤثری باشد.

اهداف تحقیق

الف) هدف کلی

هدف کلی از انجام این پژوهش، بررسی و مقایسه نمود پرخاشگری بین ورزشکاران رشته های بسکتبال، کاراته، بوکس و غیر ورزشکاران جوان شهر بابل می باشد.

ب) اهداف اختصاصی

- ۱ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران رشته های بسکتبال و کاراته؛
- ۲ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران رشته های بسکتبال و بوکس؛
- ۳ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران رشته بسکتبال و غیر ورزشکاران؛
- ۴ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران رشته های کاراته و بوکس؛
- ۵ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران رشته کاراته و غیر ورزشکاران؛
- ۶ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران رشته بوکس و غیر ورزشکاران؛
- ۷ - مقایسه میانگین پرخاشگری بین ورزشکاران و غیر ورزشکاران.

فرضیات تحقیق

- ۱ - بین میانگین پرخاشگری ورزشکاران رشته های بسکتبال و کاراته تفاوت معنی داری وجود ندارد.
- ۲ - بین میانگین پرخاشگری ورزشکاران رشته های بسکتبال و بوکس تفاوت معنی داری وجود ندارد.
- ۳ - بین میانگین پرخاشگری ورزشکاران رشته بسکتبال و غیر ورزشکاران تفاوت معنی داری وجود ندارد.
- ۴ - بین میانگین پرخاشگری ورزشکاران رشته های کاراته و بوکس تفاوت معنی داری وجود ندارد.